

Çocuğun Yüksek Yararı derken dil, din, ırk, cinsiyet, sosyo-kültürel özelliği, milliyet, vatandaşlık, aidiyet gözetmeksizin, herhangi bir çocuğun yüksek yararı kastediliyorsa Aylin de bir çocuktur, tıpkı kendisiyle benzer kaderi paylaşan diğer çocuklar gibi ... ve o güçlülerin yüksek yararı için feda edildi. UNICEF, IFSW, ISS , ICRC gibi organizasyonlar varlık nedenlerini sorgulamadılar...

Çocuk Koruma Hizmetleri

Çocuk Mahkemeleri: Çocuğun Yüksek Yararı, Sosyal İnceleme Raporları / Denklem Nasıl İşliyor?

İmdat Artan / Sosyal Hizmet Uzmanı

Türkiye için çoğunlukla resmi kurum ve kuruluşlarda sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve benzeri kadrolarda mesleğinizi icra ederken zaman zaman mahkemelerce falanca çocuk hakkında ya da örneğin bugün itibarıyla yetişkin olan, 8 yıl önce çocukken ‘suça sürüklenen çocuk’ ifadesi bağlamında sizden bir sosyal inceleme raporu düzenlemeniz istenir. Düzenli olarak sosyal inceleme raporlarıyla meşgul değilseniz, okul yıllarında sosyal inceleme raporuna dair yeterli eğitim almadıysanız, konu ile bir şekilde ilgili değilseniz çoğunlukla “nereden çıktı bu sosyal inceleme raporu”, “nasıl düzenlenir?”, “yapmak zorunda mıyım?”, “raporun içeriği nasıl olmalı?”, “kullanabileceğim standart ya da hazır bir forum var mı?” gibi ifadeye dökülebilecek düşüncelerle arayışa girersiniz. Bu şekilde birçok insan zaman zaman bu konuda bilgilerimize başvurmakta ve kendilerine konu ile ilgili dokümanlar gönderdiğimizde bir şey anlayamadıklarını; dolayısıyla hazır bir form ya da rapor örneği göndermemizi talep ederler ki

İnternet ortamında onlarca bu tür formlar bulabilirsiniz —aslında bu formların derlenerek gerek toplumdaki sosyal inceleme raporu bilgi ve algısı ve gerekse ne kadar absürt durumların ortaya çıktığını anlatmak ve tartışmak bakımından ilginç bir çalışma da yapılabilir —ancak şimdilik bu şekilde düzenlenen belge(?)nin sosyal inceleme raporu olmadığını ifade etmeliyim. Dahası bu şekilde düzenlediğiniz bir belge belki de bir çocuğun geleceğini harap etmek anlamına gelebilecektir. Doğrusu kimsenin böyle bir kasıtlı rapor düzenlemeyi isteyeceğini düşünmüyorum. Yine de hem para kazanmak ve hem de işi gereği gibi yapmak istiyor olabilirsiniz. Umarım bu yazımda diğer başlıklarla birlikte birazcık olsun bu konuya da ışık tutabilirim.

Mahkemece istenen sosyal inceleme raporu (SİR), istenme gerekçesine bağlı olarak çocuğun koşullarını anlamayı ve onun toplumun sağlıklı bir üyesi olarak gelişimini tamamlaması için en uygun koşulları belirleme ve çocuğun geleceğini planlamayı da içeren önemli bir belgedir ki hakimın çocuğun yüksek yararını gözeterek vereceği karara kaynaklık etsin. Bu nedenle Sosyal İnceleme Raporlarının alanda bilgi, beceri ve yetkinliğe sahip profesyonel uzmanlar tarafından düzenlenmesi bir zorunluluktur. Çocuk ve onun koşullarına dair bilgi ve yeterliliğe sahip olmayan, çocuğun ortamını, aile üyelerini ve sosyal, kültürel çevresindeki koşulları yerinde gözlemeden, görüşmeler yapıp araştırmadan standart formları doldurmak şekliyle hazırlanan belgeler sosyal inceleme raporu niteliğinde değildir ve çocuğun geleceği açısından ciddi riskleri de içerecektir. Sosyal inceleme raporları, istenme gerekçeleri ve hazırlanış amaçlarına göre birtakım farklılıklar arz edecektir. Örneğin korunma kararı alınması, bir koruyucu ailenin bakım ve gözetimi, evlat edinme işlemleri için ailenin değerlendirilmesi, ayrılma, boşanma aşamasındaki ebeveynlerden çocuğun hangisinin bakım ve gözetimine bırakılmasının çocuğun yüksek yararı için daha uygun olacağı, yasayla çatışmaya düşen / suça sürüklenen çocukların durumları ve geleceklerinin planlanması gibi konuların her biri hazırlanacak raporun şekil ve nitelikleri açısından farklılaşmasını gerektirecektir.

Yeterlilik yasal düzenleme ile verilen görev, yetki ve sorumluluklarla değil, bilgi beceri ve deneyimle kazanılan, süpervizyonla desteklenen profesyonelliktir. Dolayısıyla örneğin yasayla düzenlenen sosyal çalışma görevlisi yetkisine sahip olabilirsiniz ancak mesleki anlamda bu yetkiyi kullanabilecek yeterliliğe sahip olmayabilirsiniz ancak yasal yetkinize dayanarak yaptığınız çalışmanın sonuçlarından sorumlusunuz. Öte yandan bilgi, beceri ve diğer nitelikler bakımından sosyal inceleme raporu düzenleme yeterliliğine sahip bir sosyal hizmet uzmanı ÇKK'na göre sosyal inceleme raporu düzenleme yetkisine sahip değil ve mahkeme kendisinden talep ettiği takdirde bu kanun gereğince rapor düzenleyemeyeceğini ifade edebilir.

Hindistan'da Sosyal hizmet uzmanı, sağlık, eğitim ya da çocuk refahı alanlarında çocukla ilgili etkinliklere en az yedi yıl etkin olarak katılmadıkça veya çocuk psikolojisi, psikiyatri, sosyoloji ya da hukuk alanlarında profesyonel olarak doktora sahip olmadığı sürece çocuk adalet sisteminin üyesi olamaz¹. Oysa bizde bırakın doktora lisans düzeyinde sosyal hizmet uzmanı bile olmanız gerekmiyor sosyal çalışma görevlisi(?) olmanız yeterli görülmüştür. Böylece alanda yetkin olmayanlara emirle istediğinizi yaptırabilirsiniz. Dolayısıyla çocuğun büyük yararı değil geçmişten miras kalan idarenin büyük yararı esas alınır. “Minareyi çalan kılıfını hazırlar” sosyal çalışma görevlisi sosyal hizmetin çalınmış minaresine kılıftır.

Yüksek Yarar: Her ne kadar ‘çocuğun yüksek yararı’nın standart bir tanımı yoksa da bu kavram genellikle mahkemenin çocuk için ne tür hizmetlerin, eylemlerin ve emirlerin çocuğa en iyi hizmeti sağlayacağına ve de çocuğun bakımına en uygun kimin olduğuna karar verebilmek için yapacağı değerlendirmeye atıftır². Yüksek yarar genellikle çocuğun koşullarıyla, ebeveyn, bakıcıların koşulları ve ebeveynin kapasitesi ve çocuğun en üst düzeyde güvenliği ve iyilik halini sağlama kapasitesine sahip olmasına bağlı olarak belirlenir.

1 THE JUVENILE JUSTICE (CARE AND PROTECTION OF CHILDREN) ACT, 2015

2 <https://www.childwelfare.gov>, Determining the Best Interests of the Child

Suç işleyen çocuklar çoğu kez yoksulluk, madde kullanımı ya da boşanma gibi güçlüklerle yüz yüze olan ailelerle yaşayan; belki okuldan dışlanmış ya da işsiz; madde kullanımı ve fuhuş gibi riskli davranışlara dahil olabilirler. Bu çocuklar polisle temasa girdiklerinde, çocuk adalet sisteminin ana amacı bu çocukların yeniden suç işlememelerini mümkün kılmak olmalıdır³. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 40. maddesinde de ifade bulduğu gibi yasayla ihtilafa düşen her çocuk topluma yeniden entegrasyonu için toplumda yapıcı rol almayı istemesine katkı sağlayacak arzulanabilir bir tavırla iyileştirilme hakkına sahiptir. Her bir çocuk ve ailesi için özel biçilmiş destek bütün süreç boyunca—şartlı salıverilme durumunda, faydalı olacaksa, salıverme sonrası dahil—sağlanmalıdır.

Gerçekte adalet sistemi bu rolü tam olarak tek başına yerine getirmek için ne donanıma ne de ne de zorunluluğa sahip değildir ve bu nedenledir ki çocuğun davranışlarında, ortam ve durumlarda arzu edilir değişimin kalıcı olabilmesi için işbirliğine ihtiyaç vardır.

Sosyal servisler ve adalet sistemi birçok yönden iki farklı alandır ve aynı zamanda ayrı hizmetlerden sorumludurlar, fakat onların çocuk haklarının uygulamasında kişisel ihtiyaçlarda ve iş alanlarında ara birimde ve işbirliğiyle yapabilmeleri ve yapmaları çok önemlidir.

Uygulamada çocuğun ayrılma ya da boşanma sonrası ebeveynlerin her ikisi ile de görüşmesinin (ilişkilerini sürdürmesinin) çocuğun yüksek yararı çerçevesinde gerekli görülüyorsa da bunun zorunlu tutulması Türkiye için ciddi anlamda riskler içermektedir ve bazen icra yolu ile çocuğun alınması, ayrılmış ya da boşanmış eşlerin bir şekilde görüşmeye mecbur edilmesi gibi durumlar “ya benimsin ya toprağın” felsefe ve mantalitesindeki Türkiye erkeğinin eski eşe karşı şiddete ya da ortadan kaldırmaya yönelimini tetiklediğini görmekteyiz. Durum buysa çocuğun yüksek yararı belki de ebeveynlerden biri ile yetişkin oluncaya kadar gerekmedikçe görüşmemesinin de değerlendirmesini gerektirir. Diğer bir deyişle kültürel faktörler göz önüne alınarak yüksek yarar daha geniş bir çerçevede değerlendirilebilir. Böyle bir uygulama görünürde çocuğun değil, ana-babanın yararına gibi görünse de aslında çocuğun bağlanma, güven, ilişkiler ve ebeveynlerinden birini ya da her ikisini sonsuza kadar kaybetmesine ve çeşitli travmalar yaşamasına sebep olabilecek bir durumu ortadan kaldıracağından sonuç itibarıyla çocuğun yüksek yararıyla çelişmeyeceği açıktır.

Yukarıda da değinildiği üzere sosyal inceleme raporu denildiğinde ne yazık ki insanlarımız hemen bir-iki sayfalık, standart ve çocuğa dair temel bilgiler içeren, herhangi biri tarafından düzenlenebilecek bir forum arayışına yönelmektedir. Bu yönelim, özellikle yasa yapıcının yanlış bilgilendirilmesi sonucunda sosyal hizmet mesleği ve alanlarına yönelik müdahalesi olan ‘sosyal çalışma görevlisi’ tanımlamasıyla birlikte daha da yozlaşmanın kapsamı genişlemiş ve başta adalet dağıtıcılar olmak üzere bütün ilgili ve sorumluluğu olan kişilerde gözlenebilmektedir. Oysa sosyal inceleme raporu düzenlemek mesleki uzmanlık gerektirmektedir ki bu hazırlanan raporun usul ve teknik görünümünün de ötesinde içeriğini, öngörülerini, planlamayı ve alınacak tedbirlerin çocuğun ve dolayısıyla toplumun yüksek yararını gözetecek nitelikte olmasını zorunlu kılar.

Sosyal İnceleme Raporlarının kendisi kadar onların nasıl hazırlandığı, kullanılan yöntem ve teknikler, hazırlayanın niteliği, kullanılan kaynaklar, bunun için ayrılan ödenek ve ne derecede yerinde kullanıldığı gibi faktörler ve hususlar da önemlidir ve mahkemede kullanıldığında gerek mahkeme hakimleri ve gerekse avukatlar bu hususlar bakımından SİR’larını değerlendirmeli, gerektiğinde uygun olmadığı yönünde karar vermeli / itirazda bulunmalıdırlar.

SİR hazırlama yetkisinin, bilimsel kurallar ve etik değerler göz ardı edilerek yasal düzenlemeyle kimlere verildiği bir yana, SİR düzenlemek bilgi ve beceri gerektirir. Sosyal İnceleme Raporu

3 UNICEF (prepared by Nigel Cantwell), THE ROLE OF SOCIAL WORK IN JUVENILE JUSTICE, 2013.

hazırlama yetkisi verilen meslek ve gayri meslek elemanlarının SİR hazırlama yeterliliğine sahip olup olmadıkları bu raporların niteliği açısından ve gerekse çocuğun geleceği bakımından kritik öneme sahiptir. Bu bakımlardan raporla birlikte raporu hazırlayan görevlinin mesleki niteliği ve rapor hazırlama kapasitesi ayrıca değerlendirilmelidir.

Çocuk koruma servislerinde sosyal hizmet uzmanının (caseworker) yeterliliği gelişerek devam eden bir süreçtir. Sosyal hizmet uzmanları eğitimle, öğretimle, deneyimle ve süpervizyonla yeterliliğini geliştirir⁴.

Çocuk-genç mahkemeleri toplumumuzda avukat, sosyal hizmet uzmanı ve davranış bilim adamını bir araya getiren ana sosyal kurum olarak karakterize olmuştur⁵. Bu sosyolegal birleşmeyle sosyal inceleme raporlarının mahkemece kullanımı yerleştirme kararları ve bazı vakalarda duruşmada karar vermede mahkemece kullanımında eşsiz katkı sağlamaktadır⁶. Sosyal inceleme raporu değişmez bir şekilde hakim ve onun profesyonel memurları için çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal ortamını anlamayı sağlamada eşsiz bir araç olarak kabul edilmektedir⁷.

Genellikle, bir hakim bir çocuğun yüksek yararını göz önünde bulunduracağı zaman faktörler şunları da içerir⁸:

- **Ebeveynlik becerilerinin kanıtları.** Mahkemeler ebeveynin gözetiminde gerçekten çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabileceğine dair delillere bakmayı gerekli görür. Bu yiyecek, elbise, barınma ve medikal bakım, aynı şekilde eğitim, sevgi desteği ve genel ebeveynlik sorumlulukları. Mahkemeler aynı zamanda çocuğun yüksek yararı için çocuğun gözetimi hususunda yapılacak düzenlemede ebeveynlerin fiziksel ve mental sağlığını göz önünde bulundururlar.
- **Sabitlik (istikrar),** Mahkemeler genellikle çocukların rutinlerinin sürekliliğini korumayı tercih eder. Bu yaşam aranjmanları, okul ya da çocuk bakım rutinleri ve diğer aile üyelerine erişimi içerir. Aile mahkemesi hakimleri mümkün olduğunca çocuğun rutinini bozmayayı tercih ederler.
- **Çocuğun yaşı.** Küçük çocuklar genellikle büyük çocuklardan daha çok bakıma ihtiyaç duyar. Mahkemeler aynı zamanda çocuğun korunması seçeneğini değerlendirirken ve hangi seçeneğin çocuğun yüksek yararına olduğuna karar verirken çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkiye de bakar. Ayrıca çocuklar küçükken hakimler sıklıkla çocuğun yaşamındaki birincil bakım hizmeti veren ebeveyni tercih ederler. Bazı mahkemeler çocuğun yaşına bağlı olarak çocuğun talebini de göz önüne alırlar.
- **Güvenlik.** Bu etken her zaman aile mahkemesinde en üst sırada tutulur ve çocuğun güvenliğinin riske atılabileceğine inanıldığı durumlarda çocuğun gözetimini vermeyi reddederler.
- **Mevcut rutin değişmesinin etkileri.** Değişimi göz önüne aldığında, mahkemeler değişimin çocuğu nasıl etkileyeceğinin belirlemeye çalışacaklardır. Genellikle, hakimler değişimin olumsuz etkilerini en aza indirmeye çalışırlar.

Çocuğun yüksek yararının tespiti ve sosyal inceleme raporu düzenlemede takip edilecek aşamaları şöyle sıralayabiliriz:

- Bilgi toplama,

4 Diane DePanfilis and Marsha K. Salus, Child Protective Services: A Guide for Caseworkers, 2003

5 Shireman, in Justice for the Child -the Juvenile Court in transition vii (Rosenheim ed. 1962).

6 Erwin G. Krasnow, Social Investigation Reports in the Juvenile Court Their Uses and Abuses.

7 U. S. CHILDREN'S BUREAU, STANDARDS FOR SPECIALIZED COURTS DEALING WITH CHILDREN 50 (1954).

8 <https://www.verywellfamily.com/best-interests-of-the-child-standard-overview-2997765>

- Analiz ve planlama
- Eylem
- Sonuçları değerlendirme

Bilgi toplama⁹

Üçüncü taraflardan bilgi toplamaya çalıştığınızda, bir aile ile çalıştığınızda, en iyi uygulama ebeveynlerin ve çocuğun onayını almanızdır...

- Bilgi toplama dinamik, marjinal (artışlı), devam eden bir süreçtir. Vaka süresince, var olan bilgileri test edeceksiniz, doğrulayacaksınız ve yeni bilgiler toplayacak ve kayıt edeceksiniz.
- Topladığınız bilgiler geçmiş yaşantının, şimdiki durumların ve gelecekteki koruyucu ve risk faktörlerinin merkezinde olacak.
- Düzenli olarak kayıtlarınızı güncelleyin. Bütün çocuklar, genç insanlar ve onların ailelerinin durumları zaman içinde değişir. Dosyada kayıtlı bilgi ve sizin bilgiyi değerlendirmeniz bu değişimleri yansıtmalıdır.
- Sözlü ve kayıtlı geçmişi, her ikisini de, göz önünde bulundurun. Çevirmen, kültürel danışman ve toplum destek kişileri için gerekirse düzenlemeler yapın. Uygun dilde bilgi sağlayın.
- Her zaman müracaatçınızın olduğu yerden başlayın. Unutmayın ebeveynler ve bakıcı-gözeticiler de travmatize olabilir ya da korku duyabilir. Bu çoğunlukla öfkeyle ifade edilecektir. Yavaştan başlayın, aktif olarak dinleyin ve rapor inşa edin.
- Sakin ve dikkatli bir şekilde rol ve sorumluluklarınızı açıklayın. Bu sizin yaşama dahil oluşunuzun yeniden ifade edilmesi ve açıklanmasında gerekli olacaktır, ailenin sıklıkla başlangıçta krizde olduğu gibi ve bir şok durumu yaşayabilir. Uygulayıcıların değişimi de ailelerde kafa karışıklığı yaratabilir ve yeni uygulayıcıların rollerinin açıklanması gerekir.
- Her zaman çocukla ya da genç insanla bağlantıda olmayı ve konuşmayı deneyin. Eğer çocuk konuşmaya yeni başlamış ya da engeli varsa, yine de bağ kurabilirsiniz ve çocuğu ve onların davranış tarzlarını ve dikkatli bir şekilde ebeveyn/gözeticilerin çocukla etkileşimlerini gözleyebilirsiniz
- Daima aile üyelerinden ve çocukla teması olan diğer profesyonellerden bilgi edinin. Çoklu kaynaklardan bilgi toplamak ve çocuk ve ailenin yaşantısı hakkında birçok perspektiflerden zengin bir tanımlama geliştirmek çok önemlidir.
- Herhangi risk ya da güvenlik değerlendirmesi ya da gelecekteki sosyal hizmet vaka çalışması sadece onun temeli olan bilginin kalitesi kadar iyidir.
- Seksüel saldırı ya da aile içi şiddet olduğunu düşünüyorsanız ikinci bir konsültasyon için aile içi şiddet uzmanı ve seksüel saldırı servislerinden araştırın.
- Daima ikinci bir fikir araştırmasını göz önünde bulundurun. Vaka konferansları ve aile konferansları kullanarak bilgi toplamada yaratıcı olun.
- Bilgileri sık sık gözden geçirin. Açıkları tespit edin. Yeni bilgileri bir çocuğun veya ailenin bir yolla ilk oluşan görüşü desteklemek için ona uydurmak yerine ilk görüşlerinizi değiştirmeye açık olun.

“Yüksek yararın saptanması” özellikle çocuğu etkileyen önemli kararlarda çocuğun yüksek yararının tayin edilmesi için yargılama yönetimine dair katı kurallarla düzenlenmiş resmi süreci tanımlar. Bu ayırım yapılmaksızın, karar alıcıların uygun alanlarda uzmanlıklarıyla katılımı ve en uygun seçenek için bütün uygun faktörler dengeli bir şekilde değerlendirilmelidir.

“yüksek yarar değerlendirmesi” bir yüksek yararın saptanmasının gerektiği durumlar haricinde, çocukları birey olarak dikkate alan, bu eylemin çocuğun yüksek yararını birincil olarak göz önünde

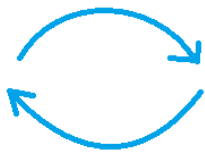
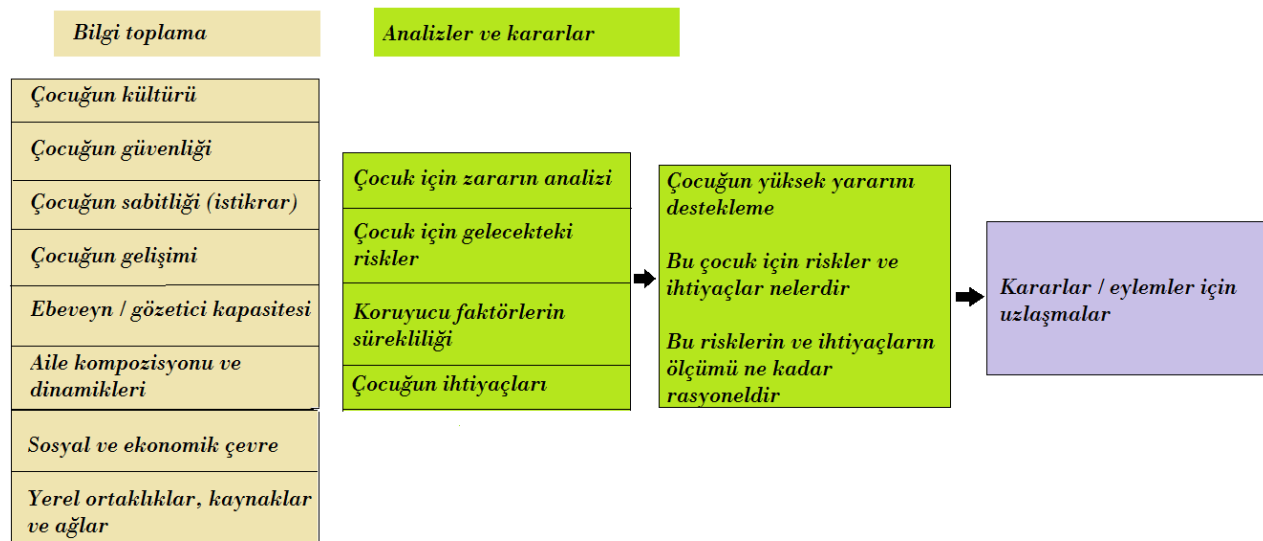
9 Best interests case practice model summary guide, 2012.

bulundurarak düzenlendiğinden emin olmak için personel tarafından yapılan bir eyleme geçme değerlendirmedir. Değerlendirme tek başına yapılabileceği gibi çocuğun katılımını ve gerekli uzmanlığa sahip diğer personelin katılımlarını da gerektirebilir¹⁰.

Yüksek Yararlar Tanımı

“Çocuğun Yüksek Yararları”nın standart bir tanımı olmamakla birlikte, kavram genellikle mahkemelerin kararlarının üzerinde düşünerek ne tür hizmetler, eylemler ve emirlerin çocuğa en iyi hizmet edeceği, aynı şekilde çocuğun bakım-gözetimi için kimin en uygun olduğuna karar vermeye atıfta bulunur. “Yüksek yarar” belirlemeleri genellikle çocuğun durumları, ve ebeveyn ya da bakıcıların durumları ve çocuğun azami güvenliği ve azami iyilik halinin gözetildiği ebeveynlik kapasiteleriyle bağlantılı birçok faktörleri göz önüne alarak yapılır¹¹.

Uygulamada Yüksek Yarar vaka uygulama modeli¹²

Değerlendirme, Planlama ve eylem¹³

Yüksek yarar vaka uygulama modelinde model şunları göz önüne alır:

- değerlendirme – ki bu bilgilendirir
- planlama – ki bu yol gösterir ve
- eylem - ki bu çocuğu faydalandırır.

10 UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child, May 2008.

11 Child Welfare Information Gateway <https://www.childwelfare.gov/topics/systemwide/laws-policies/statutes/best-interest/>

12 Department of Human Services – Victoria Protecting Victoria’s Children – Child Protection Practice Manual, 23 April 2007

13 Best interests case practice model, Department of Human Services – Victoria Protecting Victoria’s Children – Child Protection Practice Manual. Last Updated: 6/08/2007 Version: 1

Ebeveyn Boşanmalarından Sonra Çocukların Temel İhtiyaçları

Özellikle boşanmalarda çocuğun vesayet ve velayeti işlemlerinde genellikle ana-babanın bireysel hesapları, çıkarları, güç mücadeleleri, birbirlerine karşı çocukları kullanma davranışlarına yönelmeleri gibi durumlarda çocuğun yüksek yararı göz ardı edilebilmekte, ve birçok durumda ebeveynler arasındaki güç mücadelesinin kurbanı olabilmektedirler. Boşanma sürecinde ebeveynlerin kendilerinin de çok kırılğan ve savunmasız oldukları göz önüne alındığında bu süreçte çocuğun ihtiyaçlarını kolayca ihmal edebilecekleri değerlendirilmelidir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin¹⁴ 3. maddesi üye devletler için çocuğun konu olduğu bütün eylemlerde kamu ya da özel sosyal yardım kurumları, hukuk mahkemeleri, yönetim otoriteleri ya da yasama organlarından hangisinin üstlendiğine bakmaksızın çocuğun yüksek yararını gözetmelerini gerektirir.

Psikolog Dr. Edward Kruk, Tam olarak “Çocuğun Yüksek Yararı” nedir? adlı yazısında şöyle diyor; çocukların her ihtiyacı için bir uygun sorumluluk vardır. Ben yeni bir yaklaşım, çocuğun yüksek yararına ihtiyaçlar oryantasyonunda bir sorumluluğun ayrılma ve boşanmada çocukların gelecekte iyilik halleri için hayati önemine işaret etmek istiyorum. Ve bu sosyal kurumların örneğin ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarına karşı ana-babalık sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeleri ve onlara zarar vermemeleri konularında mahkemelerin desteklemeleri ki bu rakip olarak ortaya konan, “kazanan tamamını alır” yaklaşımıdır. Her ne kadar halihazırdaki geçerli yasal politika “çocuğun yüksek yararını” birincil öncelikli uygulama olarak vurguluyorsa da çocuğun vesayetini saptama kriterinde yasamada haklar-temelli sistemde çocuğun temel ihtiyaçları çoğunlukla gözden kaçırılmakta ve onların güvenliği, korunması ve birincil bağlanma ilişkileri risk edilmektedir. Yargılama sürecinin sonuçlarında ve birincil bakıcı olarak ebeveynin kaybı çocuklar için kötü sonuçların en güçlü belirleyicilerdir¹⁵.

Çocuk koruma servisleri yalnız çalışmaz. Birçok alan profesyoneli—kanun uygulayıcı memurları (savcı, hakim), sağlık bakım sağlayıcıları, ruh sağlığı profesyonelleri, eğitimciler, yasal ve mahkeme sistemi personeli ve geçici bakım sağlayıcılar dahil—çocuk istismarı ve ihmalini tespit etme, önleme, inceleme ve iyileştirmek için çaba harcarlar¹⁶.

Bilgi toplama aşamasında bir aile ile çalışırken, uygulama ya da güvenlik nedenleri haricinde çocuğun ve ailenin onayını almanız—zorunlu olmasa bile—önemlidir. Bilgi toplamada kullanılan teknik ve yöntemler kuşkuyla yer vermeyecek şekilde detayları elde edebilecek sorular ve bu soruların düzenlenme, ifade edilme aşamalarında çocuğun yaşına sosyo-kültürel özelliklerine, algılama kapasitesine uygun bir şekilde kullanılmalı, etkin gözlemle desteklenmelidir. Bu sürecin detayları bu yazımızın sınırlarını aşacak şekilde kapsamlı olduğundan görüşmeyi yapacak uzmanın yeterli mesleki bilgi beceri ve mesleki prensiplere uygun tavırla yürütecek olgunlukta olduğunu varsayıyoruz.

Çocuk-genç adalet sistemi Birleşik Devletler İlerleme Çağının (1890--1920) başlarına gelindiğinde, kurucuları bunu çocuk koruma zaferi, dönüm noktası, genç insanların eşsiz ihtiyaçlarının tespiti olarak değerlendiriliyordu. Çocuk koruma reformları çağın büyük bir kısmı olarak sosyal reformistler ve sosyal hizmet uzmanlarının dahil olduğu—kurumlardaki reformlardan özelleşmiş mahkemelere—çocuk suçluluğu ve bağımlılığında sıklıkla kompleks vakaları ele almak için bir sistem geliştiriliyordu (Platt 1969; Mason 1994; Tanenhaus 2004)¹⁷.

14 Convention on the Rights of the Child

15 <https://www.psychologytoday.com/us/blog/co-parenting-after-divorce/201502/what-exactly-is-the-best-interest-the-child>

16 Diane DePanfilis, Marsha K. Salus Child Protective Services: A Guide for Caseworkers, 2003

17 Juvenile Justice at a Crossroads: Science, Evidence, and Twenty-First Century Reform

İlerleme Çağında, çocuk adalet sistemi kurucularına inanç hüküm sürerken yeni belirlenen bir grup genç insan, yetişkinlerle karşılaştırıldığında daha az gelişmiş muhakeme, olgunluk ve dürtü kontrolü gelişmemiş, olgunlaşmamış "adolesanlar" (Hall 1904) deyimi ortaya atıldı. Bu mantıkla genç insanlar eylemlerinden dolayı tamamen sorumlu tutulamaz çünkü onların anormal ya da hatalı davranışları daha geniş sistemlerin etkisinden kaynaklanmaktadır, örneğin aile sorunları, mahalli koşullar, ve maddi yoksunluk gibi. Bu görüş yerindeydi, çağın çocuk koruma resormarı örneğin çocuk işçiliğinde kısıtlamalar, okullara gitme zorunluluğu, bütün bunlar çocukluk ve ergenlikte yeni kurumları ve yasal yükümlülükleri amaçlıyordu (Platt 1969)¹⁸.

ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN FELSEFESİ

Çocuk Koruma Hizmetlerinin temel felsefi doktrinleri aşağıdakileri içerir¹⁹:

- Güvenli ve kalıcı bir ev ve aile çocukların büyümesi için en iyi yerdir.
- Ebeveynlerin büyük çoğunluğu iyi ebeveyn olmayı ister ve uygun şekilde desteklendiklerinde, çocuklarına bakmak ve onları güvende tutmak için güçlülüğe ve kapasiteye sahiptirler.
- Çocuk Koruma Hizmetleri acentalarının yardımına ihtiyaç duyan aileler yapı, kültür, köken, din, ekonomik statü, inançlar, değerler ve yaşam stilleri bakımlarından çeşitlilik gösterirler.
- Çocuk koruma hizmetleri acentaları (kurum ve kuruluşları) çocuğun güvenliği, süreklilik ve ailenin iyilik halinde başarılı sonuçlar elde etmekten sorumludurlar.
- Çocuk Koruma Hizmetleri müracaatçılar dahil olduklarında ve aktif olarak sürece katıldıklarında çoğunlukla başarılı oluyorlar.
- Ebeveynler çocuklarını korumada sorumluluklarını yerine getirmediklerinde ya da getiremediklerinde Çocuk Koruma Servisleri çocuğun yararı için doğrudan müdahale yetki ve sorumluluğuna sahiptir.
- Çocuklar onların güvenliği sağlanamadığı için ev bakımı dışında bir yere yerleştirildiklerinde, ÇKS mümkün olan en kısa zamanda istikrarlı (kalıcı) plan geliştirmelidir.
- Çocuğun en iyi şekilde iyilik halinin korunması için acentalar çocukların mümkün olan en hızlı bir şekilde kalıcı taşınmalarını sağlamak ister.

Çocukları savunma merkezleri çocuk odaklı, birçok disiplinin Disiplinlerarası Takım olarak birlikte çalışmalarının temsil edildiği görüşmelerin yürütüldüğü ve çocuk istismarı şüphesi davalarında takımın işbirliğiyle karar verdiği tesis-bazlı programlardır. Çocuk istismarı incelemesi için çocukları savunma merkezleri denenmiş ve etkilidir, medikal ve mental sağlık hizmetlerini istismarın kurbanı çocuklara sağlamada eğitilmiş profesyonelleri bir araya getiriyorken mahkeme sistemi sürecinde iddia edilen faillerin sorumluluklarını koruyor. Çocukları savunma merkezleri programları çocuk odaklı, gelişimsel bakımdan duyarlı ve çocuk kurbanlar için koruma ve güvenlik hissiyatı yaratmak için dizayn edilmiştir, böylece onların iyileşmelerini başlatıyor²⁰.

Disiplinlerarası Takım; Çocuk Koruma Servisi araştırmacısı, kanun yaptırımı uygulayıcısı, savcı, medikal profesyoneller, ruh sağlığı profesyonelleri ve kurban savunucularından oluşmaktadır. Çocuğun yüksek yararının merkezde olduğu, özellikle çocuk ihmal ve istismar vakalarında disiplinlerarası yaklaşım ve uygulamalar açısından gerekse çocukla yapılan adli görüşme vakalarında çocuğun tekrar tekrar—farklı meslekten ve farklı kişiler tarafından—görüşmeye alınması, sorguya çekilmesi, açıklanamayan konuların tekrar görüşülmesi gibi kurban açısından ciddi anlamda bu görüşme ve sorgulamaların travmatik etkisinin olduğu ve gerekse çocuğun kendisine inanılmadığı yönünde izlenim alabildiği, görüşmelerde söz ve anlatımlarını değiştirdiği ya da görüşmeciyi memnun edecek cevaplar vermesi gerektiği gibi yönlendirici etkisini azaltması

¹⁸ Age.

¹⁹ Diane DePanfilis, Marsha K. Salus Child Protective Services: A Guide for Caseworkers, 2003

²⁰ Pennsylvania Chapter of Children's Advocacy Centers Multidisciplinary Teams (page 2).

bakımından önemli faydalar kattığını söyleyebiliriz. Bu süreci daha sonra ayrı bir başlıkta ele almayı planlıyoruz.

İngiltere ve Galler'de şartlı tahliye hizmetinde çok önemli değişimler yaşandı, hizmet sağlamak için zorunlu olan sosyal hizmet niteliklerinin sonlandırılması dahil (Kuzey İrlanda niteliği elinde tutmakta ve halen her yıl birtakım uygulama eğitimi fırsatları önermektedir. İskoç ülkeleri sosyal hizmet şemsiyesi altında kriminal adalet çalışması önermektedir.). 2003 Gençlik Adalet Kurulu ve Gençlik Adalet Acentası Kuzey İrlanda ve İngiltere'de sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından yürütülmektedir²¹.

Hindistan, Pakistan dahil birçok ülkede çocuk suçluluğu / suça karışan çocuklar / yasayla çelişen çocuklara yönelik çalışmalarda çocuğun yüksek yararı bağlamında sosyal hizmet uzmanları aile ziyaret raporları, sosyal inceleme raporları düzenleyerek, çocuğun geleceğine ilişkin planlamalarda etkin rol alarak, çocuğun yönlendirildiği ortam / kurumlarda çocuğun bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak, çocuğa özgü programlar²² geliştirip, uygulayarak / çocukla çalışarak onlara katkı sağlamaya çalıştıklarını, toplumla yeniden bütünleştirme çalışmalarını başarıyla yürüttüklerini görüyoruz.

“Suça karışan çocuklar”, “yasalarla çelişen çocuklar”, “suça sürüklenen çocuklar” gibi değişik şekillerde ve farklı ifadelerle anlatılmaya çalışılan bu kapsamlar suça karışan çocukların/gençlerin tedavisini gerektiren bütün yönleriyle kompleks bir sorundur. Diğer bir deyişle, bütün işlemler; polis incelemesi, mahkeme işlemleri, kefalet, ıslahevine/cezaevine iade, çocuk mahkemeleri, yargılama, hüküm (cezalandırma) işlemlerinin tamamı çocuk suçluyu çevreler; aynı zamanda zayıf mental durum, gencin yaşı, savunmasızlık, uzlaştırma koşulları, bakım ve şefkat yetersizliği, çocukları vahşi suçlardan uzak tutma gerekliliği, iyileştirmeye ihtiyaç vs. çatışmaya düşen çocuklar/gençlere karşı bireyselleştirilmiş iyileştirmeleri hatırlatmaktadır²³.

Açıktır ki sosyal hizmet mesleği çocuk-genç adalet sisteminde doğrudan ve dolaylı olumlu etkilere sahiptir ve bu üç temel yol ki önleyici çerçevede üç düzeyde karşılığı var²⁴:

- (1) çocuk-genç adalet sistemiyle birlikte fakat ondan bağımsız olarak çalışmak
- (2) adalet sistemiyle işbirliği yapmak
- (3) adalet sisteminde çalışmak

Bu üç seviyede doğrudan ya da dolaylı olarak çocuk-genç ve aileleriyle çalışmak, ikincil durumlarda mesleki destek ve müdahalelerde bulunmak gibi işlevlere sahiptir ki genellikle Türkiye koşullarında sosyal hizmet uzmanından müdahaleler istenir, ancak sosyal hizmet uzmanı eyleme geçtiğinde desteklenmediğine ya da engellendiğine tanık olursunuz. Bu aslında halihazırda sosyal hizmet uzmanlarının yetki ve sorumluluklarının net olarak belirlenmemesi, müdahale yetkilerinin sınırlandırılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır.

Çocuk-genç adalet sisteminde çalışan sosyal hizmet uzmanının her çocuk-gencin bireysel özelliklerini baz alarak yapacağı özelleştirilmiş çalışmasında sosyal hizmet bazlı teorik bilgi önemli yer tutar.

Kriminal adalette sosyal hizmet bazında teorik bilgi²⁵

21 O'Hagan, K. (Ed.). (2007). Competence in social work practice : a practical guide for students and professionals.

22 TATA INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES V.N.Purav Marg, Deonar, Mumbai 88 Resource Cell for Juvenile Justice Annual Report (June 2010- May 2011)

23 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjO-5TVs7bkAhV-ysQBHXQaBfgQFjAKegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fshodhganga.inflibnet.ac.in%2Fbitstream%2F10603%2F26001%2F15%2F15_chapter%25207.pdf&usg=AOvVaw10wONJ9H5Y-OzOP-lk53V1 CHAPTER VII JUVENILE IN CONFLICT WITH LAW page. 176

24 UNICEF (prepared by Nigel Cantwell), THE ROLE OF SOCIAL WORK IN JUVENILE JUSTICE, 2013.

- suçluluğun açıklaması, özellikle genç suçluluğu
- suçluluğun kurbanlar ve (mahalli) topluma etkileri
- suçluluğa etkili cevap verme genç insanları vazgeçmeye cesaretlendirme, şunlar dahil: dikkati başka yöne çekme, hedef olma ve bilinen riskleri tahmin, değişim ve motivasyon teorisi, restoratif adalet, sosyal öğrenme, sistem ve sistemik aile teorisi, bilişsel davranış teorisi, toplumsal gelişim ve güvenlik sorunları
- ayrımcılık-karşıtı uygulama
- ergenlik ve gelişim
- bağlanma ve aile sorunları
- gurup çalışması, görev odaklı, kriz müdahalesi, çözüm odaklı ve anlatı (narrative) terapileri gibi diğer sosyal hizmet metotlarına dair bilgiye sahip olması gerekir.

Çocuk-ergen suçluluğunda birçok faktör ya da yol vardır. Her faktör her çocuk için aynı derecede önemli değil. Farklı faktörler doğrudan ya da dolaylı olarak çocuğun düşünmesini, davranışını etkiler ya da olaylar dizisi yaratır. Aşağıdaki (figürde) faktörler bir çalışmadan alınmıştır²⁶:

“Çocuk adalet sisteminin ana hedefine ulaşması için çocukların yasalarla çatışmasında çocukların rehabilitasyonu ve yeniden entegrasyonu için sosyal hizmet uzmanının rolünün çocuk adaletinde kurumsallaşması gerekmektedir. Sosyal hizmetlere erişim ile polis, çocuk savcıları ve çocuk

25 O'Hagan, K. (Ed.). (2007). Competence in social work practice : a practical guide for students and professionals (s.139-140).

26 A Study Commissioned by National Commission for Protection of Child Rights on Juvenile in Conflict with Law and Administration of Juvenile Justice System in States of Maharashtra and Rajasthan Conducted by Tata Institute of Social Sciences, Mumbai Upload on 12-01-2018

hakimleri uzman önerilerinden duruma bakış ve çocuğun rehabilitasyonunu en uygun değerlendirmeler ve bu değerlendirmelerin hayata geçirilmesinde faydalanabilirler”²⁷.

Sosyal hizmet mesleğinin birincil uygulama alanlarından olan çocuk koruma hizmetleri ve sosyal inceleme raporlarının düzenlenmesi ve değerlendirmeleri ne yazık ki anlaşılabilir bir şekilde yasal düzenlemeyle sosyal hizmet uzmanlarının uygulama alanı olmaktan çıkartılarak evrensel literatürde yeri olmayan ve her türlü bilim ve profesyonellikten yoksun sosyal çalışma görevlisi(!?) ifadesiyle kavramlaştırılmaya çalışılan –psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında en az lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardan mezun sosyal çalışma görevlisi tanımlaması yapılmıştır. Bu alanda yetkin olan sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet okulları varken niye böyle bir tanımlamaya ihtiyaç duyulduğu hususu gerçekten de bilim, teknoloji ya da iyi niyetle açıklanabilecek bir durum değildir. Böylece çocukların gerçek anlamda ihtiyaç duyduğu koruma ve hizmetlerden etkin yararlanması diğer bir değişle çocuğun yüksek yararının gözetilmesi yerine birilerinin yüksek yararı gözetilmiş ve çocuk birilerinin yüksek yararı uğruna kurban edilmiştir. Burada sosyal çalışma görevlisi(!?) tanımlamasına karşı tepkimiz bu tanımlamaya dahil edilen disiplinler ve meslek elemanları (ya da o disiplinlerden diploma almış) bireylere yönelik olmadığı gibi böyle bir tanımlamanın onlar için de incitici olduğunu düşünüyoruz. Bu insanlara sosyal çalışma görevlisi demek yerine kendi alanları ve mesleki ilke ve teknikleriyle kendi tarzlarında müdahalelerini yapabilecekleri bir tanımlama ve düzenlemenin doğru olacağı ve ekip çalışması için de ayrıca yararlı olacağına inanıyoruz. Aşağıda bu düzenlemeyle ilgili kanun maddeleri ve bunların tartışılmasına yer vermeyi uygun bulduk.

Evrensel literatür ve bilimin aksine Çocuk Koruma Kanunu ve yönetmeliği ile gerek sosyal inceleme raporunun nasıl düzenleneceği ve gerekse kim tarafından düzenleneceği belirlenmiş olup herhangi bir sosyal hizmet uzmanının sosyal çalışma görevlisi olarak atanmadığı sürece sosyal inceleme raporu hazırlaması da engellenmiştir. Dolayısıyla yapılan sosyal çalışma görevlisi tanımlaması bize göre yasal, ancak hukuki değildir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)²⁸

“TEDBİR KARARLARINDA USÛL

Madde 13 - (1) Bu Kanunun 7 nci Maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen durumlar hariç olmak üzere, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Ancak, hâkim zaruret gördüğü hâllerde duruşma yapılabilir.

(2) Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.

Madde 33 (4) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

SOSYAL ÇALIŞMA GÖREVLİLERİNİN GÖREVLERİ

²⁷ <http://psikososyalhizmet.com/blog/2018/08/29/106/> Afkanistan silsilesinde çocuklar için adalet Sosyal inceleme Raporu—çocukların koşullarına anlamak

²⁸ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete

Madde 34 - (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevi;

a) Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,

c) Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

(2) İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri sırasında yaptıkları ve hâkim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.”

Görüldüğü gibi Madde 34-(3) gereğince rapor düzenleyen sosyal çalışma görevlisi için masrafların Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanması söz konusu iken diyelim ki siz herhangi bir kurumda sosyal hizmet uzmanı/sosyal çalışmacı kadrosu ile çalışırken ya da sosyal hizmet mezunu olarak mahkemece görevlendirilmiş olsanız bile sosyal çalışma görevlisi olmadığınız için bu ödeneği alabileceğinize dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki birçok mahkeme ya da hakim sosyal hizmet uzmanlarına rapor hazırlanma görevi vermekte ancak ücret ödenmemektedir. Oysa gerek sosyal çalışma görevlileri ve gerekse diğer meslek elemanlarından benzer taleplerde karşılığın ödeneceğine dair hüküm bulunmaktadır. Madde 34-(1) sosyal çalışma görevlilerini görevlendirildikleri çocuk hakkında derhal sosyal inceleme yapmaya ve raporu görevlendiren mercie sunmaya zorlamaktadır oysa ki sosyal inceleme raporunun düzenlenmesi bilgi, beceri ve mesleki değer sistemine sahip olmayı gerektirdiği gibi aynı zamanda bu raporun tanzim edilmesi için ciddi anlamda inceleme ve araştırmaların yapılmasını gerekli kılar ki bütün bunlar zaman alır. Mesleki yetkinliğe sahip olmayan bir sosyal çalışma görevlisine böyle bir sorumluluk ve bu düzeyde bir aceleyle yerine getirilmesinin istenmesi çocuğun yüksek yararı açısından ciddi bir tehdittir.

“ SOSYAL İNCELEME

Madde 35 - (1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

(2) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.”

Madde 35 (1) incelendiğinde mahkemenin çocuğa ilişkin kararını etkileyecek bir sosyal inceleme raporunun düzenlenmesi söz konusu iken bu raporun bilgi, beceri ve yetkinliğe sahip sosyal hizmet okulu mezunu sosyal hizmet uzmanı tarafından düzenlenmemesi durumunda gerek raporun niteliği ve gerekse mahkemeyi yönlendirici içeriği göz önüne alındığında çocuğun yüksek yararının ihmalı ve de toplumun kaynaklarının kötüye kullanılması söz konusu olacaktır.

“SOSYAL İNCELEME VE DENETİM RAPORLARI HAKKINDA BİLGİ EDİNME

Madde 41 - (1) Sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir.

(2) Ancak, çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, bunların incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir”

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik; Madde 21’de sosyal inceleme raporlarının ne şekilde düzenleneceğine dair hususlar detaylandırılmıştır. Rapor hazırlarken bu maddelerin göz önünde bulundurulması ve hangilerine yer verileceği, başka ne gibi konuların eklenebileceğinin değerlendirilmesi bakımlarından faydalı olacaktır. Benzer şekilde madde 22deki tedbir planları, değerlendirme raporları ve ilgili kurum ve kuruluşlara ilişkin düzenlemeler de gerektiğinde göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece herhangi bir sosyal çalışma görevlisi(!?) şekil ve usul bakımından kabul edilebilecek bir rapor hazırlayabilecek ancak mesleğinin gereğini yapan yetkin bir avukat için sosyal inceleme raporunun niteliği ve de çocuğun yüksek yararı bakımlarından itirazının gerekliliği açık bir şekilde görülecektir.

(R.G. 24.12.2006 tarih ve 26386 sayılı) **Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**’den²⁹

..
“Madde 5

(8) Cumhuriyet savcısı soruşturmayı yürütürken aynı zamanda tedbir kararı alınabilmesi için korunma ihtiyacı olan çocuğu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gerekli incelemeyi derhâl yapar. Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde, il veya ilçe sosyal hizmetler müdürlüğünce çocuk hakkında bu Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak hazırlanacak sosyal inceleme raporu, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunulur. Kurum, aynı zamanda yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı sosyal inceleme raporunun bir örneğini soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcılığına gönderir. Cumhuriyet savcısı da soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hâkiminden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini isteyebilir.”

Madde 5 (8) ile “sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumunun” ki çocuk esirgeme kurumu artık mevcut değil, hazırlayacağı sosyal inceleme raporundan söz etmektedir. Raporun hangi mesleki niteliğe sahip kişiler tarafından hazırlanacağı da açık değil, ancak kanun ve yönetmeliğin tamamına bakıldığında raporu hazırlayan kişinin de yine alanda yetkin ve sorumlu olan sosyal hizmet uzmanı yerine ‘sosyal çalışma görevlisi’ (!?) olmasını gerekli kılmaktadır.

“DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : Sosyal İnceleme

29 Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 24.12.2006 tarih ve 26386 sayılı Resmi Gazete.

Sosyal çalışma görevlilerinin atanmaları ve çalışma esasları

Madde 17 - (1) Her mahkemeye en az birer ve iş durumuna göre yeterli sayıda psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında en az lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardan mezun sosyal çalışma görevlisi Adalet Bakanlığı tarafından atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.

(2) Sosyal inceleme raporları, öncelikle mahkemelere atanan birinci fıkrada sayılan görevliler tarafından düzenlenir. Ancak, Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6 ve 7 nci maddesi hükümleri saklıdır. Kovuşturma sırasında çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun anlaşılması ve sosyal inceleme raporunun alınmamış olması hâlinde mahkemelerin rapor talepleri hakkında da Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı maddesi hükmü uygulanır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî ya da hukukî bir engel bulunması hâlinde; birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

(4) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hâlinde, birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenler arasından görevlendirme yapılabilir.

(5) Üçüncü ve dördüncü fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(6) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanılır.

(7) Üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(8) Mahkemelere atanan sosyal çalışma görevlilerine Kanun kapsamındaki tedbir kararlarını yerine getirdikleri sürece almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

(9) Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

(10) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan

yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

(11) Sosyal çalışma görevlileri, görevlerini yerine getirmek üzere yaptıkları masrafları belgeleyerek, görevlendirmeyi yapan mercie ibraz eder. Mercî tarafından onaylanan giderler, Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

Sosyal çalışma görevlisinin çalışma ilkeleri

Madde 18 - (1) Sosyal çalışma görevlisi görevini yaparken Kanunda belirlenen temel ilkeler ve meslek etiği kuralları uyarınca hareket eder. Bu doğrultuda;

- a) Görevlendirildiği çocukla, gereksinimi doğrultusunda yeterli süre ve sayıda görüşmekle,
- b) Kollukta ve adliyyede yapılacak görüşmeleri; görüşmenin amaç ve niteliğine ve çocukların özellik ve gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmiş mekanda ve biçimde yapmakla,
- c) Görüşmeye başlamadan önce çocuğu görüşmenin amacı, hakları ve yükümlülükleri, görüşmenin sonuçları ve sosyal çalışma görevlisinin yasal yükümlülükleri hakkında bilgilendirmekle,
- d) Çocuğun katılım hakkına saygı göstererek ve kendi görüşlerini serbestçe oluşturma yeteneğine veya yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun kendisi ile ilgili olarak alınacak kararlara katılımını sağlamakla,
- e) Çocuğa ilişkin bilgi ve belgelerin, sosyal verilerin, amacı dışında işleme konulmaması veya kullanılmaması için çalışmalarını gizlilik ilkesine uyarak sosyal sırların korunması esasına göre sürdürmekle, verileri sadece yetkililere veya yetkilendirilen yerlere bildirmekle,
- f) Çocuğa psiko-sosyal desteği sağlamak üzere gerekli rehberliği yapmak, çocuğun örselenmemesi için gerekli önlemleri almakla,

yükümlüdür.”

Yönetmeliğin 18. maddesi çalışma görevlisi(!?)nin çalışma ilkelerinden söz ediyor ancak halihazırda birçok kurumda değil sosyal çalışma görevlisi, sosyal hizmet uzmanı olsanız bile mesleki ilke ve prensiplerinizi çerçevesinde görüşmelerinizi yapabileceğiniz altyapı, görüşme odası ve görüşme koşullarının amaca uygun gerçekleşmesine zemin hazırlayacak ortam bulunmamaktadır; özellikle kurban için bu görüşmeler bile başlı başına travma yaratmaktadır. Ayrıca mesleki altyapısı olmayan bir görüşmeci (şgg) böylesine nitelikli bir görüşmeyi nasıl yapacak, örneğin adliyenin çay ocağında çaycının rencide edici bakışları altında cinsel istismara maruz kalmış bir ergen kız çocuğu ile görüşmeyi yapmak zorunda kalan s. çalışma görevlisi gizlilik ilkesini ihlal etmeden nasıl gerçekleştirecek?

“Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri

Madde 19 - (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri şunlardır:

- a) Hâkim veya mahkemenin çocuk hakkında bir karar vermesinden önce onun içinde bulunduğu koşulları, çocuğun özelliklerini ve çocuğun toplumda yapıcı bir rol üstlenmesini ve

yararlanılabilecek toplumsal kaynakları tanımasını sağlamak üzere görevlendirildikleri çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dahil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek,

c) Sosyal inceleme, gözetim ve denetim yapmasını engelleyen durumların ortaya çıkması hâlinde durumu derhal görevlendirildikleri mercie bildirerek gerekli önlemlerin alınmasını istemek,

d) Çocukla ilgili kararların yerine getirilmesinde veya çocuğun kapasitesinin araştırılması ile görevli adli mercilerce tayin edilen uzmanlar dahil olmak üzere ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile çocuk hakkındaki kararın amaca ulaşmasını sağlamak üzere işbirliği yapmak ve uzmanlık alanına giren konularda görüşlerini bildirmek suretiyle bu kişilere yardımcı olmak,

e) Kanun kapsamında mahkemeler, çocuk hâkimleri ve Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Mahkeme ve hâkimler ile çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları sosyal çalışma görevlilerinden aşağıdaki görevleri yapmalarını isteyebilir:

a) İşbirliği yapılabilecek toplumsal kaynakları ve işbirliği olanaklarını araştırmak ve geliştirmek,

b) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkında mahkeme veya çocuk hâkimince kendisine görev verildiği hâllerde kararın uygulanması, takibi ve denetimine ilişkin inceleme yapmak,

(3) İkinci fıkranın (b) bendi hükmü, sosyal çalışma görevlisinin denetim görevlisi olarak sahip olduğu görev ve yetkilerini ortadan kaldırmaz.

(4) Sosyal çalışma görevlileri, sosyal inceleme yaparken Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ve bunların her türlü kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlardan, yaptığı sosyal incelemenin amacına uygun olarak çocuk ve yakın çevresi ile çocuk hakkında uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirin belirlenebilmesine yönelik ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri isteme yetkisine sahiptir. İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır. Meslek sırrı kapsamındaki bilgiler istisnadır”

“Sosyal inceleme raporları

Madde 21 - (1) Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre aşağıdaki hususların tamamına veya bir kısmına yer verilir;

- a) Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun;
 - 1) Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,
 - 2) Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,
 - 3) Ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu,
 - 4) Aile bireyleri arasındaki ilişki,
 - 5) Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,

- 6) İçinde bulunduğu hukukî durum ve adlî mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,
 - 7) İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,
 - 8) Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler,
 - b) Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler,
 - c) Çocuk hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler,
 - d) Çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler,
 - e) Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi hususunda öneriler.
- (2) Raporda çocuğun işlediği fiille ilgili olarak hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirmesinde bulunulmaz.
- (3) Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

Sosyal inceleme raporları hakkında bilgi edinme

Madde 22 - (1) Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz.

(2) Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması hâlinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir.

(3) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama plânına veya çocuk hakkında denetim altına alma kararı verilmiş ise denetim plânı, denetim raporu ve değerlendirme raporlarına esas olmak üzere; birinci ve ikinci fıkradaki ilkelere uymak şartıyla sosyal inceleme raporundan yararlanılabilir. “

Raporlar

Madde 39 - (1) Sosyal inceleme raporu, denetim plânı, denetim ve değerlendirme raporları ile çocukların kişilik gelişimlerini, aile ve sosyal çevrelerini gösteren her türlü evrak dava dosyası içinde ayrı bir bölümde tarih sırasına uygun olarak muhafaza edilir.

(2) Sosyal inceleme raporlarının bir örneği, raporu hazırlatan mahkeme veya Cumhuriyet başsavcılıklarınca ayrı bir kartonda tutulur, isme göre listelenir. Söz konusu listelerin birer örneği, her ay güncellenerek aynı yerde bulunan çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri ile Cumhuriyet başsavcılığına bilgileri bakımından gönderilir. “

Halihazırda çok büyük maliyetlerle hazırlanan UYAP sistemi bile Eğitim Birimleri, Psiko Sosyal Yardım Servisleri ve diğer toplum ve hükümlü/tutuklu yararına çalışabilecek birimler için istenilen nitelikte değildir. Gerek altyapı bakımından gerekse geliştirme destekleme bakımlarından en çok ihmal ve istismara maruz kalan bu birimlerde sağlıklı planlama, kayıt ve takip sisteminin yapılması ve geliştirilmesi de mevcut koşullarda pek mümkün görülüyor.

Türkiye’de sosyal hizmet bilincinin ve eğitiminin geliştirilip yaygınlaştırılması yerine tamamen yozlaştırılarak disiplin ve mesleki bilgi ve yeterlilikten yoksun farklı alanlardan, farklı kadrolardan

ve farklı mesleklerden insanların sosyal çalışma (görevlisi??!) gibi absürt bir tanımlamayla meslek ve alan yaratıyormuş gibi bir kanaat oluşturmaya çalışılmıştır. Bu tür ihlal ve istismarların tekrarlanmaması için bu yönde çaba sarf eden ya da buna katkı veren tüm akademisyenler, hukukçular ve diğer alanlardan sorumluların tespit edilerek temel insan hakları ve özgürlükleri ihlal ve de çocuk ihmal ve istismarı suçlarından yargılanmaları; konunun evrensel nitelikte, bilime, sosyal hizmet felsefesine ve evrensel hukuka uygun olarak kanuni düzenlemelerin de bu şekilde yeniden yapılması bugünkü parlamentonun, hükümetlerin ve alanda etkin olan akademisyenlerin, hukukçuların ve meslek elemanlarının (SHU) topluma ve toplumun çocuklarına karşı borcu ve görevidir.

--SON--

KAYNAKLAR:

1. THE JUVENILE JUSTICE (CARE AND PROTECTION OF CHILDREN) ACT, 2015
2. <https://www.childwelfare.gov>, Determining the Best Interests of the Child
3. UNICEF (prepared by Nigel Cantwell), THE ROLE OF SOCIAL WORK IN JUVENILE JUSTICE, 2013.
4. Diane DePanfilis and Marsha K. Salus, Child Protective Services: A Guide for Caseworkers, 2003
5. Shireman, in Justice for the Child -the Juvenile Court in transition vii (Rosenheim ed.1962)
6. Erwin G. Krasnow, Social Investigation Reports in the Juvenile Court Their Uses and Abuses.
7. U. S. CHILDREN'S BUREAU, STANDARDS FOR SPECIALIZED COURTS DEALING WITH CHILDREN 50 (1954).
8. <https://www.verywellfamily.com/best-interests-of-the-child-standard-overview-2997765> Best interests case practice model summary guide, 2012.
9. UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child, May 2008.
10. Child Welfare Information Gateway
<https://www.childwelfare.gov/topics/systemwide/laws-policies/statutes/best-interest/>
11. Department of Human Services – Victoria Protecting Victoria's Children – Child Protection Practice Manual, 23 April 2007
12. Best interests case practice model, Department of Human Services – Victoria Protecting Victoria's Children – Child Protection Practice Manual. Last Updated: 6/08/2007 Version: 1
13. Convention on the Rights of the Child
14. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/co-parenting-after-divorce/201502/what-exactly-is-the-best-interest-the-child>
15. Juvenile Justice at a Crossroads: Science, Evidence, and Twenty-First Century Reform
16. Pennsylvania Chapter of Children's Advocacy Centers Multidisciplinary Teams.
17. O'Hagan, K. (Ed.). (2007). Competence in social work practice : a practical guide for students and professionals.
18. TATA INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES V.N.Purav Marg, Deonar, Mumbai 88 Resource Cell for Juvenile Justice Annual Report (June 2010- May 2011)
19. [hodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/4323/15/15_chapter 7.pdf](http://hodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/4323/15/15_chapter%207.pdf) CHAPTER VII JUVENILE IN CONFLICT WITH LAW
20. UNICEF (prepared by Nigel Cantwell), THE ROLE OF SOCIAL WORK IN JUVENILE JUSTICE, 2013.

- 21.O'Hagan, K. (Ed.). (2007). Competence in social work practice : a practical guide for students and professionals.
22. A Study Commissioned by National Commission for Protection of Child Rights on Juvenile in Conflict with Law and Administration of Juvenile Justice System in States of Maharashtra and Rajasthan Conducted by Tata Institute of Social Sciences, Mumbai Upload on 12-01-2018
23. <http://psikososyalhizmet.com/blog/2018/08/29/106/> Afkanistan silsilesinde çocuklar için adalet Sosyal inceleme Raporu—çocukların koşullarını anlamak
24. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete
25. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 24.12.2006 tarih ve 26386 sayılı Resmi Gazete.